

УДК 316.77

О.В. ЯДРАНЬКА

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ІНФОРМАЦІЇ НА СУСПІЛЬНУ СТАБІЛЬНІСТЬ

У статті розглянуто основні концептуальні засади впливу інформації на суспільну стабільність. Запропоновано стратегічні методи щодо забезпечення суспільної стабільності та запобігання суспільній дестабілізації внаслідок використання інформації.

Ключові слова: *стабільність, інформаційна втома, суспільна стабільність, інформаційний ресурс, соціально-психологічна адаптація.*

Сучасні процеси тотальної інформатизації призводять до суттєвого прискорення соціально-економічних процесів, наслідком чого є порушення їх стабільності. Зазначені процеси негативно впливають на соціально-психологічний клімат у суспільстві, а також призводять до інформаційної втоми та скорочення очікувань (насамперед, позитивних). Зокрема, за результатами досліджень українських соціологів, порівняно з 1994 р. у громадян стало помітно менше сподівань на краще: у 1994 р. сподівалися на поступову зміну на краще 52%, у 2011 р. – 39%; очікували погіршення 20% у 1994 р. і 28% у 2011 р.; зросла й кількість тих, хто намагається не думати про завтрашній день, – з 18 до 23% [1]. Встановлену ситуацію ми не повною мірою пов'язуємо суто з інформаційною компонентою, однак вважаємо за доцільне зазначити, що саме інформація формує ставлення населення до тих чи інших суспільних процесів. Доповнюючи інформацію про очікування результатами більш об'єктивної методики, запропонованої українськими соціологами Є. Головахою, А. Горбачиком та Т. Паніною, яка дає можливість визначити (виміряти) рівень соціального самопочуття населення України, можна констатувати наявність певних відмінностей. Так, зокрема, динаміка інтегрального індексу соціального самопочуття засвідчує, що воно поліпшувалося. Найгірший показник був у 1998 р. – 33,7 бала (мінімальний показник – 20 балів, максимальний – 60), а найкращий – у 2008 р., коли індекс соціального самопочуття сягнув 39,4 бала, майже наблизившись до 40 балів рівноваги позитивного й негативного. У 2009 – рік кризи – цей показник впав до 38,9 бала, а далі став поволі зростати: 38,6 у 2010 р. і 38,9 у 2011 р. [1]. Відповідно до цих результатів можна констатувати, що відносно об'єктивний показник рівня самопочуття зростає, тоді як рівень сподівань (очікувань) погіршується. На наш погляд, це свідчить про наявність вад саме в інформаційній роботі. Адже об'єктивізований показник характеристик життя набуває все більших розбіжностей з оцінкою цього показника самими громадянами (який формується переважно відповідно до інформації, що до цих громадян надходить).

Обрана Україною орієнтація курсу держави на глибокі системні реформи, які дадуть змогу вивести Україну на шлях сталого соціально-економічного розвитку, зумовлює потребу в їх ефективному (позитивному) висвітленні. Такий підхід стає необхідним унаслідок важливості забезпечення підтримки населенням обраного курсу та для розуміння ним перспектив, що відкривають впроваджувані новації. Зазначене ставить перед державним управлінням важливе завдання щодо побудови сучасного, стійкого, відкритого й конкурентоспроможного суспільства, формування професійної та ефективної системи державного управління інформацією з метою забезпечення сталості (стабільності) суспільного розвитку.

Мета статті – встановлення зв'язку між характером інформації та її впливом на суспільну стабільність.

В умовах нових форм поширення інформації на увагу заслуговує дослідження сітьових форм її поширення (адже приріст збільшення користувачів Інтернету відбувається значною мірою внаслідок збільшення популярності соціальних мереж). Зазначене питання розглядали російські автори Е. Жалніна та Н. Смірнова [2]. У цьому контексті дослідники зауважили, що підвищений інтерес до інформаційних ресурсів, які містяться в соціальних мережах, являє собою слабоструктуровану проблему. Ця проблема викликана проблемно орієнтованими інтересами певних груп і верств населення, з одного боку, і негативною спрямованістю, з іншого. Негативний прояв інформаційних ресурсів соціальних мереж реалізується сьогодні в напрямі впливу і на соціальну спрямованість, і на стабільність певних державних структур. Одним із значущих прикладів такого застосування соціальних мереж є їх цілеспрямоване використання в підготовці та вчиненні “жовтих революцій” і локальних соціальних вибухів.

Як зазначають українські автори, на сьогодні вже фактично сформувалась фундаментальна залежність життєдіяльності особистості, суспільства і держави – економіки, політики, культури, науки, забезпечення національної та міжнародної безпеки – від обміну інформацією, надійного функціонування інформаційних та телекомунікаційних систем, технологій і засобів. Збільшення за рахунок використання новітніх інформаційних технологій впливу на індивідуальну та суспільну свідомість призводить до порушення балансу сил, внесення додаткової напруженості в суспільстві, виникнення нових сфер конфронтації [4]. При цьому слід зазначити, що увага до впливу інформації на соціальну стабільність належить до площини державного управління. Адже, як слушно зазначає український науковець О. Руденко, стабілізація системи державної влади та державного управління є невід'ємною та важливою з огляду на те, що саме вона є основним суб'єктом управління суспільним розвитком [3].

Однак у практичній площині реалізація зазначеного завдання є вкрай складною, адже глобальні інформаційні системи та інформаційні технології створюють інформаційне середовище, де практично відсутні державні

кордони, обмеження на інформаційні впливи, на поширення інформації, яку до цього часу не можна було безкарно поширювати, обмеження на розміщення та отримання інформації, зокрема щодо виробництва зброї, проведення терористичних операцій тощо [4]. Відповідно, сучасний інформаційний розвиток висуває нові вимоги до процесу дослідження та забезпечення впливу інституту держави на соціальну стабільність.

О. Руденко, досліджуючи поняття “суспільна стабільність”, значну увагу приділяє політичній складовій [3], однак, на нашу думку, політична складова є, хоч і важливою, однак не єдиною складовою, що впливає через інформацію на соціальну (суспільну) стабільність.

Українська дослідниця О. Чернявська, проаналізувавши механізм впливу соціальних змін на соціальну напруженість, концептуально схарактеризувала його та виявила причини, що викликають його дестабілізацію. Загальний механізм, на думку вченої (з якою ми погоджуємося), являє собою сукупність зовнішніх і внутрішніх регуляторів, які склалися під впливом соціальних змін, в умовах соціальної трансформації, та відбиваються в суспільній свідомості, регулюють поведінку соціальних суб’єктів. Серед основних елементів моделі авторка пропонує розглядати: соціальну диференціацію, соціальну незадоволеність, політичну культуру, ціннісно-нормативні орієнтації та соціально-психологічну адаптацію населення [5]. Розглядаючи запропоновані елементи моделі, можна констатувати, що соціальна диференціація належить до економічної складової; соціальна незадоволеність є похідною одночасно від економічних, соціокультурних та політичних чинників; політичну культуру також можна розглядати як похідну від соціокультурних та політичних чинників; соціально-психологічна адаптація пов’язана більшою мірою з економічними та соціокультурними чинниками.

Таким чином, можна зробити висновок, що на соціальну стабільність впливають економічні, соціокультурні та політичні чинники, а також їх комплексний вплив. Певною мірою на стабільність впливають також об’єктивні фактори, такі як екологічні умови, клімат, інфраструктура тощо, однак, урахувавши, що зазначені чинники є стабільними, їх вплив на соціальне самопочуття буде вторинним (зокрема, у разі холодної зими вплив кліматичних факторів відчуватиметься населенням через збільшення витрат на опалення, що належить до економічних чинників). Фактори, що впливають на суспільну стабільність, ми пропонуємо розглядати як суб’єктивні (на відміну від об’єктивних природно-кліматичних, екологічних та низки інших).

Необхідно констатувати, що в умовах зростання інформатизації об’єктивною є відмова механізмів державного управління (в тому числі суспільною стабільністю) від класичної парадигми та заміщення її новою, яка утворюється в межах інформаційного підходу. При цьому практична реалізація такої парадигми потребує фахівців, здатних конвертувати інформаційний потік у форму, прийнятну для сприйняття більшістю суб’єктів державного

управління. Однак така діяльність не має відповідного теоретичного, концептуального обґрунтування. Ураховуючи той факт, що ідеологія постмодерну передбачає гнучке та фрагментоване реагування на зміни в суспільному бутті, можна констатувати потребу у виробленні дієвих механізмів управління суспільними змінами, подолання їх небажаних наслідків. У найзагальнішому визначенні стабільність – це здатність системи функціонувати, не змінюючи власну структуру, та перебувати в рівновазі. Однак для соціальної системи, чия життєдіяльність відбувається в суспільному просторі постмодерну, стабільність не може полягати в незмінності структури, адже постмодерністське суспільство її як такої не має, а якщо й має, то така структура може ситуативно змінюватися під впливом зовнішніх екстерналій (реальних чи віртуальних), не викликаючи реальної (дієвої) рефлексії. Як зазначає О. Руденко, з погляду суб'єктів державного управління суспільну стабільність можна визначити як керованість стану цілісності системи [3]. Учена пропонує напрями (пріоритети) забезпечення суспільної стабільності. Однак ситуативність управління як єдина ефективна форма управління в інформаційному суспільстві, на наш погляд, робить недоцільною авторську увагу до визначення конкретних пріоритетів. Такі пріоритети можуть (і мають) встановлюватися залежно від характеру та специфіки впливу зовнішньої інформації, що викликає дестабілізацію суб'єкта управління.

Більш коректним ми вважаємо визначення тих проблем і проблемних аспектів, що можуть викликати порушення соціальної стабільності в умовах інформатизації суспільства. До таких порушень варто зарахувати:

- невідповідність процесів трансформації суспільній готовності до змін (невідповідність соціокультурних норм і цінностей, економічна неспроможність тощо);
- намагання змінити вектор суспільних трансформацій у національній країні на зворотний глобалізаційним процесам;
- намагання використання шаблонних (стандартних) методів і моделей соціального управління;
- відсутність принципів державного управління (доцільних меж втручання, умов втручання тощо) соціальною стабільністю в суспільстві;
- адекватність форм і методів управління соціальною стабільністю суспільним нормам та цінностям, а також етапу науково-технічного прогресу, на якому відповідні процеси відбуваються;
- неадекватність інформаційного повідомлення рівню знань (рівню культури) окремої групи населення (в умовах поглиблення фрагментації суспільства);
- використання технічних та інформаційних прийомів, неадекватних сучасним (найбільш поширеним) умовам комунікацій;
- неадекватність системи державного управління цілям та завданням щодо забезпечення суспільної стабільності відповідно до змін у державній політиці, основних принципів і пріоритетів державного будівництва;

– різновекторність впливу ціннісних, політичних, соціально-економічних чинників на процес державного управління (та/або на соціальну свідомість суб'єкта управління), а також невідповідність державних норм у соціально-ціннісній, політичній, економічній, соціальній сферах нормам, що склалися (в тому числі під впливом зовнішньої інформації) в суспільстві.

Ці проблеми можуть бути векторами дестабілізації як за умов дій, так і за умов бездіяльності системи державного управління соціальною стабільністю. Аналізуючи запропоновані проблеми, можна констатувати також низку проблем, пов'язаних із штучним викривленням інформації, спрямованої на дестабілізацію суспільства, однак запропоновані підходи виникають унаслідок цілеспрямованих дій окремих членів суспільства (або сторонніх осіб, зацікавлених у порушенні суспільної стабільності).

Висновки. У контексті пошуку напрямів забезпечення суспільної стабільності та запобігання суспільній дестабілізації внаслідок використання певної інформації необхідно наголосити на комплексності вирішення цієї проблеми. Необхідність такого комплексного підходу зумовлена необхідністю стабілізації всіх сфер суспільного буття як джерела вихідної інформації.

У суспільстві перехідного періоду, в умовах нестабільності виробництва, стрімкого розшарування рівня життя населення, зростання безробіття питання економічної та соціальної стабільності використанням виключно інформаційних потоків повністю вирішеними бути не можуть. Існує потреба у стабілізації зазначених сфер одночасно з інформуванням про стан справ у цих галузях. Одним із шляхів такої стабілізації ми вбачаємо розбудову механізму суспільного соціального партнерства. Зазначений механізм є досить поширеним у європейських країнах, які мають позитивний досвід його використання. На наш погляд, Україна цілком може використовувати цей механізм, однак за умов проведення адекватної інформаційної політики. За часів ринкових трансформацій та внаслідок різновекторної інформації довіра населення до практик партнерства значно скоротилась, що суттєво ускладнює практичну можливість реалізації зазначеного завдання.

У цьому контексті на увагу заслуговує метод забезпечення згоди суб'єктів соціального партнерства. На наш погляд, як такий метод слід розглядати консенсус, який досягається в комунікаціях, заснованих на використанні об'єктивної інформації. Принципами вибудовування такого консенсусу є зняття з розгляду проблемних питань, щодо яких існують непереможливі в цей момент суперечки. Однак за будь-яких умов досягнення такого консенсусу передбачає використання всіма сторонами суспільного діалогу об'єктивної, достовірної інформації, яка відповідає чинному законодавству та принципам моралі.

При цьому важливим є правильне визначення стратегічних цілей і вибір необхідної тактики такого партнерства.

Як напрям подальших досліджень у цій сфері ми розглядаємо пошук та обґрунтування української національної моделі соціального партнерст-

ва, яка дасть змогу ефективно використовувати можливості економічного та соціального потенціалу в інтересах збереження соціальної стабільності в суспільстві.

Список використаної літератури

1. Бекешкіна І.Е. Роки незалежності – позитиви і негативи. Ставлення до демократії [Електронний ресурс] / Ірина Еріковна Бекешкіна // Друга сесія школи професійної журналістики “Нова Україна” 14–18 вересня 2011 року. – К. – Режим доступу: <http://www.mediaschool.parlament.org.ua/index.php?mid=48>.
2. Жалнина Е.В. Тенденции селективного влияния социальных сетей на стабильность поведения индивидуумов и групп населения / Е.В. Жалнина, Н.Я. Смирнов // Современные тенденции технических наук : матер. междунар. заоч. науч. конф. – Уфа : Лето, 2011. – С. 17–20.
3. Руденко О.М. Теоретико-методологічні засади дослідження суспільної стабільності та напрями її забезпечення в державному управлінні / О.М. Руденко // Науковий вісник Академії муніципального управління : зб. наук. праць. Серія “Управління”. – К., 2011. – Вип. 2. – С. 125–137.
4. Стратегії розвитку України: теорія і практика [Електронний ресурс] / за ред. О.С. Власюка. – К. : НІСД, 2002. – 864 с. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/book/strateg2/index.htm>.
5. Чернявська О.В. Механізм впливу соціальних змін на соціальну напруженість в сучасній Україні (на прикладі мегаполісу) : автореф. дис. ... канд. соціол. наук / О.В. Чернявська ; Харк. нац. ун-т ім. В.Н. Каразіна. – Х., 2001. – 19 с.

Стаття надійшла до редакції 09.08.2013.

Ядранская Е.В. Концептуальные основы исследования влияния информации на общественную стабильность

В статье рассмотрены основные концептуальные принципы воздействия информации на общественную стабильность. Предложены стратегические методы по обеспечению общественной стабильности и предотвращению общественной дестабилизации в результате использования информации.

Ключевые слова: *стабильность, информационная усталость, общественная стабильность, информационный ресурс, социально-психологическая адаптация.*

Yadranska O. Conceptual framework study of information in public stability

The direction of future research in this area, we consider the search and study of the Ukrainian national social partnership model that allows efficient use of the opportunities for economic and social potential in order to maintain social stability.

Key words: *security, information fatigue, social stability, information resource, social and psychological adaptation.*